

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE JANA NEKOLNÉHO
MYŠLENKA VĚČNÉHO NÁVRATU VE FILOSOFII FRIEDRICHA NIETZSCHEHO

Jan Nekolný si ve své práci vytyčil cíl, který se pro formát bakalářské práce jeví jako příliš náročný: ukázat myšlenku věčného návratu nejen v jejich základních rysech, ale i jako vyústění celého Nietzscheova myšlenkového vývoje. Autor vychází z obecně přijímaného náhledu, že Nietzsche není tvůrcem postupně budovaného „systému“, ale správně předpokládá, že právě dynamika proměn Nietzscheových pozic vrhá světlo na složité vztahy mezi hlavními motivy jeho pozdního myšlení. Načrtnutí základních zvrátů v Nietzscheově vývoji je proto věnována první polovina práce. Její osu tvoří jednak sebeinterpretační poukazy Nietzscheho samého (tři proměny ducha), jednak shrnující charakteristiky jednotlivých děl a jejich centrálních myšlenek až po *Zarathustru*. Zvláštní zřetel je přitom věnován k motivům, které se později v konceptu věčného návratu (a nadčlověka) vracejí ve vyhraněnější podobě a navzájem se propojují. Tematizace divergentních forem smyslu umožňuje J. Nekolnému už na tomto přípravném kontextu obrátit pozornost k tomu, že Nietzsche chápe život jako „způsob bytí“, který se odehrává *prostřednictvím* smyslu („v médiu“ smyslu), což znamená, že je stejně ohrožen jak *nalezením* celkového smyslu, tak *resignací* na něj (str. 12). Právě to se postupně ukazuje jako klíčový moment i pro pochopení myšlenky věčného návratu.

V první části práce, v níž jsou transformace Nietzscheových pozic nutně sledovány z velkého odstupu, se autor opírá o sekundární literaturu, jež mu tento odstup pomáhá zaujmout. Naproti tomu v druhé části (kap. 4) se J. Nekolný věnuje vlastní analýze myšlenky návratu. Rozděluje tuto část, podle mě velmi vhodně, na výklad vybraných pasáží z publikovaných děl, *Radostné vědy a Zarathustry* (kap. 4.1) a výklad některých aforismů z pozdní pozůstalosti (4.2), což mu umožňuje soustředit se přirozeným způsobem nejprve na dvojznačné působení myšlenky věčného návratu na toho, ke komu „přichází“ (hnus/osvobození), a poté na Nietzscheovy pokusy podložit ji osobitou fyzikálně-kosmologickou teorií. V těchto pasážích práce postupuje J. Nekolný samostatně, volí si klíčové textové úseky (§ 109, Střezme se, § 285, Excelsior, 341, Největší zátěž, kapitoly O duchu tíže a O vidění a hádance) a ukazuje, že je schopen je interpretovat na základě textu samého a zároveň v provázanosti celkovými souvislostmi, které úvodem nastínil a k nimž směřuje. (Velmi zdařilé jsou např. partie věnované výkladu „Zarathustrových zvířat“, které nebývají často předmětem zájmu vykladačů.)

Autor si uvědomuje jak problematičnost „fyzikálních“ předpokladů myšlenky věčného návratu (nekonečnost času, konečnost působících sil, aktuální prožitek dění), tak jejich funkci a důležitost pro „terapeutickou a konfrontační hodnotu této myšlenky“ (str. 59). Jako hlavní, vskutku filosofický problém, který práce J. Nekoľného o myšlenke věčného návratu nastoluje, se mi jeví právě otázka, jak chápat celkovou proměnu vztahu ke světu a k vlastnímu životu, k níž chce podle jeho výkladu Nietzscheova myšlenka dovést. Může být takto chápaná myšlenka zásadním zlomem v lidském sebechápání, jak ji Nietzsche stylizuje? Pokud nihilismus jako ztráta záruk celkového smyslu vede k náhledu, že smysl je možný pouze ve světě, který je „jako celek“ mimo-smyslný (tj. smysl má i nemá), a že se s touto situací vyrovnává každý podle svého „temperamentu“ (či „vůle k moci“), není třeba spíše říct, že se vztah člověka ke světu a vlastnímu životu vyznačuje sice proměnlivou, ale *neustálou* vazbou mezi aktuálním smyslem s potencialitou jeho nesmyslnosti a také naopak: aktuální nesmyslností s potencialitou jejího smyslu? Vyjádřeno na vztahu myšlenek věčného návratu a nadčlověka: dá se opravdu tvrdit, že myšlenka návratu „překonává svým dosahem učení o nadčlověku“ (str. 50), je-li myšlenka návratu bez nadčlověka „nesnesitelná“?

Kromě této kardinální otázky, kterou při obhajobě zřejmě nevyřešíme, mám jednu velmi parciální otázku a jednu připomínku:

- Je opravdu pro nadčlověka omezením budoucnost, stejně jako je pro vůli omezením minulost? A to proto, že „všechno vzrostlé musí jednou opět padnout“ (str. 41)? Bylo by vhodné to rozvést a textově doložit.

- Proč je výklad negativity jako trestu označen za „zaumný“? Zaumnost je, pokud mě paměť neklame, poetický prostředek ruských futuristů, který chce aktualizovat „slovo jako takové“ (včetně písmen a zvuku) běžně spíše překryté významem, tj. rozumem čili „umem“. Morální reinterpretace negativity je naopak manévr veskrze racionální.

Práce Jana Nekoľného má promyšlenou výstavbu a je napsána jasně a čtivě. Vykazuje vcelku standardní míru překlepů, interpunkčních, gramatických chyb či formulačních pochybení, někdy trochu nechává unést patosem interpretovaného autora, ale nesnadný úkol, který si vytkla, splnila s velkým s filosofickým porozuměním a podle mého názoru na výbornou.

prof. PhDr. Pavel Kouba